

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om funktionshinderservice och 4 § i socialvårdslagen

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om funktionshinderservice och 4 § i socialvårdslagen (RP 122/2024 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Kaarina Tuokko, social- och hälsovårdsministeriet
- jurist Terhi Karaus, social- och hälsovårdsministeriet
- professor Janne Salminen
- professor Veli-Pekka Viljanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Kaarlo Tuori.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om funktionshinderservice och socialvårdslagen ändras.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2025.

I propositionen ingår ett avsnitt om propositionens förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning. Regeringen anser det önskvärt att grundlagsutskottet lämnar utlåtande i ärendet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) Det föreslås att tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice, som träder i kraft vid ingången av 2025, preciseras. Syftet med ändringarna är enligt propositionen (s. 17) att trygga tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och deras tillgång till service samt välfärdsområdenas möjlighet att finansiera reformen. Enligt motiveringen (s. 39) syftar propositionen å ena sidan till en precisering av lagens tillämpningsområde och ett förtydligande av lagens tillämpning som stärker rättssäkerheten. Å andra sidan är syftet att lagen om funktionshinderservice ska kvarstå som en speciallag och därmed säkerställa att servicen riktas rätt baserat på en bedömning av servicebehovet och att det finns tillgång till service.

(2) Lagen om funktionshinderservice har stiftats med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 79/2022 rd, GrUU 100/2022 rd). Grundlagsutskottet betonade i samband med stiftandet av lagen om funktionshinderservice att regleringen var särskilt känslig i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Bestämmelserna var enligt utskottet av betydelse särskilt med avseende på grundlagens 6 § om jämlikhet, 19 § om rätt till social trygghet och 22 § om tryggnad av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Med tanke på den konstitutionella bedömningen av regleringen var det också av betydelse att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (nedan även funktionshinderkonventionen) trädde i kraft nationellt i Finland i juni 2016 (GrUU 79/2022 rd, stycke 2). Samma bedömningar gäller också den nu föreslagna ändringen av lagen om funktionshinderservice.

(3) Grundlagsutskottet anser att propositionens bakomliggande mål att förtydliga lagens tillämpning på ett sätt som främjar jämlikheten och rättssäkerheten samt att säkerställa tillgången till tjänster är motiverade med tanke på grundlagen. Utskottet fäster dessutom uppmärksamhet vid behovet av att följa vilka konsekvenser ändringarna i lagen om funktionshinderservice har för tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna.

Vanligt behov enligt livsskedet

(4) Enligt 2§ 3 mom. propositionens lagförslag 1 ordnas service för en person med funktionsnedsättning endast om personens nödvändiga behov av hjälp och stöd avviker från vad som är vanligt i det livsskede som personen befinner sig i. Begreppet livsskede behandlas i propositionsmotiven (s. 55—59) och enligt det avses med livsskeden barndom och ungdom, vuxenliv samt ålderdom. Enligt propositionsmotiven inverkar personens olika livsskeden på när behovet av hjälp och stöd bedöms vara ett vanligt behov som hänför sig till det aktuella livsskedet, och när behovet avviker från det, dvs. behovet beror på en begränsning i funktionsförmågan till följd av en funktionsnedsättning eller sjukdom.

(5) Grundlagsutskottet anser att de bedömningsgrunder som hänför sig till livsskedena är godtagbara. Även med beaktande av propositionens motivering i fråga om livsskedena anser grundlagsutskottet dock att bestämmelsen i 2 § 3 mom. i lagförslag 1 är anmärkningsvärt öppen och lämnar rum för tolkning. Grundlagsutskottet fäste vid bedömningen av den lag om funktionshinderservice som träder i kraft vid ingången av 2025 uppmärksamhet vid att regleringen var så vag

Utlåtande GrUU 44/2024 rd

att innehållet i tjänsterna, förutsättningarna för att få tjänsterna och kretsen av dem som har rätt till tjänsterna inte entydigt framgick av lagen (GrUU 79/2022 rd, stycke 8). Utskottet ansåg att motiven bakom regleringssättet i sig var förståeliga och delvis också godtagbara, men att regleringen av de tjänster som då avsågs i 6 § 1 mom. inte uppfyllde det krav på att regleringen ska vara exakt, noggrant avgränsad, tydlig och begriplig som ingår i kravet på att bestämmelser ska utfärdas genom lag (se t.ex. GrUU 13/2020 rd och GrUU 2/2018 rd). Utskottet underströk också att det är extra viktigt med tydlig reglering vid den här typen av bestämmelser som har kopplingar till de grundläggande fri- och rättigheterna och som gäller fysiska personers normala dagliga aktiviteter (GrUU 70/2022 rd, stycke 12, GrUU 45/2016 rd, s. 3, se också GrUU 41/2006 rd, s. 4). Vidare ansåg utskottet att den aktuella regleringen är svårbegriplig och också kan ha en negativ inverkan på rättsskyddet för tjänsteinnehavare inom välfärdsområdena (se även GrUU 4/2021 rd, stycke 13). Av orsaker som följer av 19 och 80 § i grundlagen var det därför nödvändigt att precisera och förtydliga formuleringarna i bestämmelserna om subjektiva rättigheter i förslaget till lag om funktionshinderservice (GrUU 79/2022 rd, stycke 10). Det var ett villkor för att lagförslaget skulle kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

(6) Grundlagsutskottet anser med hänsyn till 80 § i grundlagen att inexaktheten och bristen på noggrann avgränsning i 2 § 3 mom. i lagförslag 1 inte kan anses ändamålsenlig vid en reglering av de rättigheter i den föreslagna lagen som anknyter till de grundläggande fri- och rättigheterna. Vid bedömningen av regleringen kan man till denna del fästa uppmärksamhet vid samma omständigheter som vid bedömningen av lagen om funktionshinderservice, som träder i kraft vid ingången av 2025 (GrUU 79/2022 rd, styckena 8—10). Det föreslagna 2 § 3 mom. i propositionens lagförslag 1 bör preciseras. Det är ett villkor för att förslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. En sådan precisering kan göras exempelvis genom att det i lagen föreskrivs om sådana omständigheter som nu endast beskrivs i propositionsmotiven och som är av betydelse för bedömningen av ett vanligt behov och genom hänvisningar exempelvis till de omständigheter som nämns i 1 § i lagen om funktionshinderservice.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, men lagförslag 1 bara om utskottets konstitutionella anmärkningar till dess 2 § 3 mom. beaktas på behörigt sätt.

Utlåtande GrUU 44/2024 rd

Helsingfors 25.10.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
vice ordförande Vilhelm Junnila saf
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Atte Kaleva saml
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Mira Nieminen saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Karoliina Partanen saml
medlem Onni Rostila saf
medlem Ville Skinnari sd
medlem Paula Werning sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.